

До спеціалізованої вченої ради Д 26.007.05
Національної академії внутрішніх справ
03055, м. Київ, пл. Солом'янська, 1

В І Д Г У К

**офіційного опонента кандидата юридичних наук, начальника відділу
забезпечення якості освіти Управління професійної освіти та науки
Департаменту персоналу Міністерства внутрішніх справ України
Тарасенка Олександра Сергійовича
на дисертацію Стратонова Станіслава Юрійовича «Теоретичні та
методичні основи експертизи встановлення давності документу»,
представлену на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук
зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність**

Вивчення представлених Стратоновим С.Ю. матеріалів дисертації та автореферату дають підстави стверджувати, що ним проведений ґрунтовний теоретичний, правовий аналіз теми, яка є однаково актуальною, як для розвитку теорії кримінального процесу, криміналістики, судової експертизи, так і практичної діяльності, а саме проведення експертизи встановлення давності документу. Сформульовані змістовні висновки та пропозиції, що виносяться на захист, є суттєвим доробком до визначеної проблеми. Такий попередній висновок підтверджується оцінкою роботи за основними параметрами, які висуваються щодо кандидатської дисертації на юридичну тематику.

Актуальність теми дослідження. Викладені у вступі та 3 розділах основної частини роботи положення, які стосуються постановки проблеми в цілому, окремих її аспектів переконують в тому, що відповідні питання є теоретично і практично важливими, недостатньо розроблені в науці та перспективні для дослідження.

Проблематика вдосконалення теоретико-методологічних основ експертизи встановлення давності документу, наукове забезпечення здійснення судово-експертної діяльності в даній сфері є важливим завданням кримінального процесу, криміналістики, судової експертизи.

Для механізму великої кількості кримінальних правопорушень характерним способом учинення є використання підроблених документів з метою полегшення досягнення протиправного задуму, а також для приховання факту вчинення злочинів або причетності до вказаних діянь конкретної особи. Тому для вирішення ситуативно обумовлених завдань розслідування необхідно дослідити вказані документи, щоб встановити їх властивості, в тому числі абсолютний та/чи відносний вік. З цією метою сторони кримінального провадження, слідчий суддя залучають експерта для проведення експертизи встановлення давності документу. Наведені відомості вказують на важливе практичне значення такого різновиду криміналістичних дослідження як експертиза встановлення давності документу.

Разом із тим, незважаючи на розповсюдженість у кримінальному провадженні використання спеціальних знань у формі призначення та проведення експертизи встановлення давності документу, теоретичні та методичні основи вказаної судової експертизи недостатньо розроблені. Відсутні наукові напрацювання з вироблення єдиного підходу до розуміння сутності, природи та завдань експертизи встановлення давності документу, а також не сформовані загальні положення методики експертних досліджень при встановленні віку документа. Зареєстровані й апробовані методики проведення судової експертизи пропонують методи дослідження при встановленні абсолютного віку виконання документа та тільки окремих напрямків досліджень з встановлення відносного віку документа, що вказує на відсутність комплексного підходу до методичного забезпечення експертизи встановлення давності документу. Низьким рівнем розробленості відзначаються й криміналістичні рекомендації щодо тактики проведення вказаного різновиду судової експертизи, зокрема під час її підготовки та призначення, проведення експертного дослідження, оцінки та використання висновку експерта в кримінальному провадженні. Зазначені обставини вказують, що розроблення теоретичних і методичних основ експертизи встановлення давності документу, а також її організації та проведення є

пріоритетними напрямками прикладних досліджень науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України, експертних служб Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України.

Погоджуючись з постановкою проблеми та обраними напрямками її вирішення, можемо констатувати, що актуальність дисертаційного дослідження Станіслава Стратонова «Теоретичні та методичні основи експертизи встановлення давності документу» не викликає сумніву, а *обрана тема має як суто теоретичне, так і практично-прикладне значення. Дослідження є своєчасним і актуальним.*

С.Ю. Стратонов подав до захисту наукову роботу, що становить собою комплексне монографічне дослідження, в якому вирішена важлива наукова проблема – розроблені теоретичні та методичні основи експертизи встановлення давності документу.

Здобувач, з погляду опонента, правильно сформулював *об'єкт і предмет* дослідження. Він продемонстрував знання сучасних наукових методів пізнання (стор. 4 автореферату), що позитивно відбилось на результатах дисертаційного дослідження (стор. 177–180 дисертації), підтверджує його наукову обґрунтованість і новизну розроблених теоретичних висновків і науково-практичних рекомендацій, що виносяться на захист.

Обґрунтованість положень даного дисертаційного дослідження забезпечене відповідною джерельною базою. При написанні роботи автор спирався на аналіз достатньої кількості літературних джерел (186 найменування), ґрунтовно і критично вивчив роботи не лише українських, а і зарубіжних вчених, що дало змогу всебічно вивчити поставлену проблему. Список літератури свідчить, що дисертант достатньо вивчив праці попередніх дослідників цієї та суміжних проблем. В роботі ведеться полеміка щодо ряду наукових проблем. Це дозволило навести вагомі аргументи на користь основних положень, які відстоюються в роботі.

Достовірність і обґрунтованість висунутих гіпотез, висновків, які робить автор, підтверджуються *емпіричними даними* отриманими в процесі вивчення результатів опитування 164 працівників Експертної служби МВС України з Вінницької, Волинської, Житомирської, Запорізької, Дніпропетровської, Львівської, Київської, Одеської, Полтавської, Сумської, Харківської, Черкаської та Чернівецької областей і 56 атестованих судових експертів науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України; вивчення матеріалів 278 судових експертиз і експертних досліджень документів; аналітично-довідкові та статистичні дані МВС України, Міністерства юстиції України, Експертної служби МВС України, науково-дослідних інститутів судової експертизи при Міністерстві юстиції України, Національної поліції України, Державної прикордонної служби України, Служби безпеки України.

Що стосується *структури роботи*, то в ній відображені авторська концепція і з цієї точки зору вона вбачається прийнятною.

Дисертант побудував своє дослідження за логічною схемою, комплексно розглянув основні проблемні позиції, а саме, визначивши поняття, об'єкти, предмет і завдання експертизи встановлення давності документу, її місце в системі судових експертиз і значення у кримінальному провадженні; висвітливши зміст і принципи судово-експертної діяльності в галузі експертизи встановлення давності документу; виокрепивши методи і засоби дослідження при проведенні експертизи встановлення давності документу; з'ясувавши та розкривши загальні положення методики експертних досліджень при встановленні давності документу; запропонувавши алгоритми дій на кожному з етапів тактики проведення експертизи встановлення давності документу.

Дисертант висвітлив ґносеологічні основи, *що свідчить в цілому про повноту, завершеність і методологічну правильність здійснення наукової роботи*. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації визначається тим, що вони

підтверджені певними науковими доказами, догматичним аналізом наукових доробок, які в цілому є переконливими. Загалом же, належна обґрунтованість та достовірність отриманих результатів, висновків і пропозицій забезпечена джерельною базою проведеного дослідження, використанням різноманітних методичних прийомів аналізу поставлених проблем, достатньою апробацією отриманих результатів, а також тим, що до однакових висновків приводить аналіз різних аспектів досліджуваної проблематики.

Виконання даної дисертаційної роботи проведено відповідно до Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 роки, затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03 березня 2016 р.; Плану заходів із виконання обов’язків та зобов’язань України, що впливають з її членства в Раді Європи (Указ Президента України від 12 січня 2011 р. № 24/2011); Концепції реформування кримінальної юстиції в Україні (Указ Президента України від 8 квітня 2008 р. № 311/2008); Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015–2020 роки (Указ Президента України 20 травня 2015 р. № 276/2015); Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 р. № 454; відповідає Переліку пріоритетних тематичних напрямів наукових досліджень і науково-технічних розробок на період до 2020 року, затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України 7 вересня 2011 р. № 942.

Зазначені обставини дозволяють стверджувати, що є розроблення теоретичних та методичних основ експертизи встановлення давності документу ***є одним із важливих та пріоритетних напрямків у науковому пошуку***, яке повинно стати основою для теоретичних і практичних рекомендацій щодо формування та реалізації відповідної судово-експертної методики під час проведення експертизи встановлення давності документу.

Переважна більшість наукових положень і пропозицій дисертанта

про окремі доповнення *добре аргументовані (обґрунтовані)*. Вважаємо, що заслуговують на увагу пропозиції дисертанта щодо:

- розуміння експертизи встановлення давності документу як дослідження документа з метою визначення давності його виготовлення або хронологічної послідовності написання окремих частин і нанесення посвідчувальних знаків, яке проводиться експертом у передбачених законом випадках і порядку з використанням досягнень науки, технічних засобів і методик експертного дослідження (стор. 22–38 дисертації);

- визначення за допомогою аналізу нормативно-правових актів, які регулюють судово-експертну діяльність, а також теоретичних основ експертизи встановлення давності документу змісту судово-експертної діяльності в галузі експертизи встановлення давності документу (стор. 67–93 дисертації);

- раціонального й обґрунтованого вибору системи методів (загальних і спеціальних) та засобів дослідження при проведенні експертизи встановлення давності документу в залежності від того, яке завдання поставлене перед судовим експертом – визначити конкретний час виконання документу, тобто абсолютну давність, чи встановити послідовність виконання реквізитів у документах, тобто відносну давність (стор. 93–114 дисертації);

- криміналістичних рекомендацій стосовно тактики проведення експертизи встановлення давності документу (стор. 131–176 дисертації).

У дисертації сформульовано й інші цікаві та корисні положення та висновки, які вказують, що дисертант вирішив складні проблеми, спрямовані на розробку теоретичних і методичних основ експертизи встановлення давності документу.

Отже, наукові і науково-практичні положення, висновки і пропозиції, що містяться у дисертації, здебільшого характеризуються новизною, добре обґрунтовані і їх достовірність не викликає сумнівів.

За своїми масштабами, проблемністю, суспільною та науковою значимістю обрана тема цілком відповідає проблематиці дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Однак, як і при дослідженні будь-якої складної і нової теоретичної проблеми, *в зазначеному дисертаційному дослідженні містяться й деякі спірні, неузгоджені та не зовсім обґрунтовані положення, які можуть стати підґрунтям наукової дискусії і напрямами подальшої розробки даної проблеми.* Зокрема:

1. Дисертант, розглядаючи теоретичні основи експертизи встановлення давності документу, основну увагу приділяє значенню вказаної експертизи в кримінальному провадженні. Проте, на нашу думку, під час висвітлення загальних положень, які характеризують сутність досліджуваної судової експертизи, варто б вказати її значення й у інших видах судочинства, а також провадженнях у справах про адміністративні правопорушення, а також у виконавчому провадженні.

2. У підрозділі 2.1 «Зміст і принципи судово-експертної діяльності в галузі експертизи встановлення давності документу» дисертант з'ясовує розуміння поняття «судово-експертна діяльність», її структуру, а також з урахуванням особливостей експертизи встановлення давності документу визначає поняття та зміст судово-експертної діяльності в галузі окресленої судової експертизи. Проте автором не зазначаються основні труднощі, які виникають під час реалізації судово-експертної діяльності в галузі експертизи встановлення давності документу, та шляхи їх вирішення.

3. У підрозділі 2.2, розглядаючи засоби дослідження при проведенні експертизи встановлення давності документу, дисертанту варто здійснити їх групування в залежності від конкретних методів дослідження.

Висловлені зауваження переважно мають характер побажань і не можуть суттєво вплинути на загальну високу оцінку проведеного

дисертантом дослідження.

Основні положення, висновки і пропозиції, сформульовані у дисертації, здебільшого знайшли свій ідентичний виклад в опублікованих дисертантом наукових статтях та авторефераті. Результати проведеного дослідження вже частково знайшли своє втілення в практичній діяльності правоохоронних органів і судово-експертних установ, що засвідчується відповідними актами про їх впровадження, а також можуть бути використані в освітньому процесі юридичних навчальних закладів і в подальших наукових дослідженнях. Результати дослідження також можуть стати в нагоді для підвищення кваліфікації слідчих, інспекторів-криміналістів, експертів.

Наведене дозволяє зробити *висновок*, що дисертація «Теоретичні та методичні основи експертизи встановлення давності документу» є завершеною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що розв'язують наукову проблему, яка має важливе значення для кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи, тобто за своєю актуальністю, новизною постановки та вирішенням досліджених проблем, теоретичним рівнем і практичною корисністю, достовірністю й обґрунтованістю одержаних результатів повністю відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, а її автор – Стратонов Станіслав Юрійович – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:

Начальник відділу забезпечення якості освіти
управління професійної освіти та науки
Департаменту персоналу
Міністерства внутрішніх справ України
кандидат юридичних наук

Олександр ТАРАСЕНКО

«___» _____